

ГУМАНІСТИСТИЧНИЙ СВІТОГЛЯД ЯНУША КОРЧАКА («ЯК ЛЮБИТИ ДІТЕЙ»)

У статті проаналізовано гуманістичний аспект творчості Януша Корчака у царині педагогічних надбань XX століття. Розкривається педагогічна концепція Я. Корчака, аналізується його праця «Як любити дітей».

Ключові слова: педагог, особистість, людиноцентризм, гуманізм, Януш Корчак.

W artykule przeana lizowanoa spekthumanis tyczny w twórczości Janusza Korczaka w dziedzinie osiągnięć edukacyjnych XX wieku. Określono pedagogiczną koncepcję Janusza Korczaka, przeanalizowano jego pracę «Jak kochać dziecko».

Słowa kluczowe: pedagog, osobowość, antropocentryzm, humanizm, Janusz Korczak.

The article analyzes the humanistic aspect of Janusz Korczak in educational achievements of the XX century. Pedagogical conception of Janusz Korczak is discovered, his work «How to love children» is analyzed.

Key words: teacher, personality, anthropocentrism, humanism, Janusz Korczak.

Світовий педагогічний досвід не залишає поза увагою концепцію польського педагога-подвижника Януша Корчака, бо його педагогічна спадщина розкриває такі основні проблеми психолого-педагогічного становлення особистості, як «особистість-індивідуальність», «виховання-самопізнання “я”», «батьки-діти» тощо.

Офіційна педагогічна наука лише поверхово визнавала теоретичний і практичний внесок Януша Корчака в розвиток педагогічної школи. Наразі сучасні дослідження підтверджують, що він створив цілісну унікальну педагогічну систему, яка привертає увагу не лише педагогів, а й науковців.

У Польщі педагогічну спадщину Януша Корчака досліджували такі науковці, як Я. Бінчицька, І. Мержан, І. Неверлі, М. Якубовський та Є. Мойтліс, котра була з ним особисто знайома. Окремі аспекти спадщини польського педагога в Україні вивчали Л. Коваль, М. Петровський, І. Соколова, Р. Атоян, М. Красовицький, В. Хайруліна, В. Ханенко, Т. Забута, С. Денисюк.

Власне суть гуманістичної концепції Я. Корчака розкривається в одній із його основних праць «Як любити дитину» (1914). *До речі, цю книжку педагог написав під час перебування в Україні у часи I Світової війни 1914–1918 рр.*

Я. Корчак вважав, що виховання — це передусім процес постійного пізнання дитини й розвитку її природних здібностей плюс повага до її особистості. Він писав про те, чого нам сьогодні так бракує, — про любов до дітей. Причому бракує не просто любові-виховання-доглядання, а любові-розуміння,

любові-самовідданості, любові-прийняття. А ще — відвертості, мудрості та моральності, дбайливого і трепетного ставлення до великого серця маленької людини й розуміння того, що діти мають право на власну думку і навіть на протест. Януш Корчак зазначав: «Треба вчити дитину впізнавати неправду, цінувати правду, і не тільки любити, а й ненавидіти, не тільки поважати, а й зневажати, не тільки погоджуватися, а й обурюватися, не тільки підкорятися, а й бунтувати». Адже діти — це передусім люди. Більше того, діти, на переконання педагога, насправді мудріші за дорослих — чистіші й глибші: «Дитина у сфері почуттів перевершує дорослого, у дитини немає гальм. У сфері ж інтелекту дитина не поступається дорослому, просто їй не вистачає досвіду... Не узагальнюйте, не абсолютизуйте, немає “дітей взагалі”, у процесі виховання ми маємо справу з конкретними індивідами. І тому кожен із них потребує індивідуального підходу». Тому в спілкуванні з дітьми дорослі повинні не опускатися до їхнього рівня, як заведено вважати, а навпаки — «підніматися до їхніх почуттів»: «Підніматися, ставати навшпиньки, тягнутися. Щоби не образити».

На думку педагога, *варто також пам'ятати, що* гуманістичне формування особистості здійснюється на засадах людиноцентризму, цілісного ґрунтового вивчення дитячої індивідуальності та створення умов для її належного розвитку, визнання її прав та врахування їх у процесі виховання, сприяння розвитку людського потенціалу та можливостей шляхом самоактуалізації. Януш Корчак ві-

рив у силу виховання. На його переконання, «людина не народжується ні злочинцем, ні ангелом. Виховання робить із неї брудну або світлу істоту» [6, с. 11]. Під вихованням видатний польський педагог розумів «не тільки вплив родичів, але і вплив оточення, людей, світу, літератури, життя» [6, с. 11]. Тільки за умови розвитку відповідних почуттів, рис, вдосконалення певних якостей, особливостей, виникнення особистих новоутворень можливе формування особистості нової генерації, яка зможе жити і творити у гуманістично оновленому суспільстві. Що ж до нових підходів до процесу виховання, то Януш Корчак зазначав, що «реформувати світ — це означає реформувати виховання» [7, с. 10], тому основною ідеєю його педагогічної концепції було прагнення змінити світ, створити нове суспільство, яке ґрунтувалося б на засадах гуманізму.

Отже, головною ідеєю педагогічної концепції польського педагога є трактування дитини як повноправної людини. В одній із найважливіших праць він наголошував, що «одна з найгрубіших помилок — вважати, що педагогіка — наука про дитину, а не про людину» [5, с. 256].

Звертає увагу Януш Корчак і на програму життя людини, основою якого є обрана мрія і план її втілення, який вимагає і зобов'язує людину діяти. Він переконаний, що «під однаковим одягом б'ється сто різних сердець, і кожне з них — інша проблема, інша праця, інша турбота і побоювання. Сто дітей — сто людей...» [6, с. 202], і це потребує гуманного ставлення для вирішення зазначених потреб.

Гуманістичні орієнтири у виховній системі Я. Корчака здійснювалися через організацію прагнення дитини стати кращою. «Дозвольте дітям помилятися і радісно прагнути до виправлення» — таке толерантне ставлення до провини вихованця є ще одним твердженням гуманістичної цінності світогляду польського педагога-гуманіста.

Отже, концепція Януша Корчака виникла як протест проти традиційної педагогіки XIX століття, з'явилась як альтернативна концепція реформаторської педагогіки «нового вихо-

вання» з яскраво вираженим гуманістичним характером. Вихователь із цілісною системою поглядів, що ґрунтується на фахових знаннях медицини, психології, практичного педагогічного досвіду, сформував, безперечно, гуманну систему світогляду на дитину-особистість, чим підкорив кордони часу і примножив цінності суспільства.

Створюючи педагогічну систему, польський педагог прагнув, щоб кожна людина з дитинства мала можливість для розвитку своїх індивідуальних властивостей, тому що саме в дитинстві формується майбутня психічна конструкція людини, набувається суспільний досвід. Поганий досвід може бути причиною порушень у розвитку людини в майбутньому. Я. Корчак прагнув створити відносини «вихователь-вихованець» на принципах діалогу, що передбачає права обох сторін, а не лише дитини чи опікуна, оскільки цілковита свобода могла би привести до занепаду виховної роботи.

«Дітей немає — є люди, але з іншим масштабом понять, іншим запасом досвіду, іншими прагненнями та іншою грою почуттів» [3, с. 127] — саме цією корчаківською тезою можна підтвердити пріоритети гуманістичних ідей його педагогічної концепції.

Запропонована ним особлива методика самоврядування в дитячому колективі спрямована на гуманістичне формування особистості кожного вихованця як людини, так і громадянина.

І насамкінець варто згадати слова Корчака, в яких відображена вся глибина його мудрості: «Ми не даємо вам Бога, бо кожен має сам знайти його у своїй душі. Не даємо Батьківщини, бо її ви маєте надбати працею свого серця і розуму. Не даємо любові до людини, бо немає любові без прощення, а прощення є тяжкою працею, і кожен має взяти її на себе. Ми даємо вам одне — даємо прагнення до кращого життя, якого немає, але яке колись буде, до життя по правді та справедливості. І, можливо, це прагнення приведе вас до Бога, Батьківщини та Любові». Ці слова Януш Корчак сказав дітям, прощаючись із ними перед тим, як піти на війну в 1919 році.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зязюн І. Людина в контексті гуманітарної філософії / І. Зязюн // Професійна освіта: педагогіка і психологія: Українсько-польський журнал. — Ченстохова-Київ, 1999.

2. Корчак Я. Педагогическое наследие: Библиотека учителя / Сост. К. П. Чулкова, автор вступит. статьи и коммент. М. Н. Кузьмин / Я. Корчак. — М. : Педагогика, 1990.

3. Korczak J. Dzieła. T. 1–12 / J. Korczak. — Warszawa, 1992–2003.

5. Korczak J. Jak kochać dziecko / J. Korczak. — Warszawa-Kraków : Wyd. II. J. Mortkowicz, 1929.

6. Korczak J. Pisma wybrane. T. I–IV / J. Korczak. — Warszawa, 1978.

7. Korczak J. Wybór pism. T. I–IV. Wybór i wstęp I. Newerly / J. Korczak. — Warszawa, 1957–1958.

8. Lewin A. Korczak znany i nieznany / A. Lewin. — Warszawa : Wyd. WSP Związku Nauczycielstwa Polskiego, 1999.